

PASARTE HAUTATUA

Denis Levertov Sekretua

Bi neskatilek bizitzaren sekretua aurkitu dute ene poemaren baten ustekabeko lerroan. nik ez dakit. sekretuak berak idatziko zuen [lerroa. aurkitu zutela esan zidaten (hirugarren pertsona baten [bidez)

baina zer sekretu zen eta zein lerrotan zegoen zehaztu gabe. honez gero seguruasko aste bete iragan delarik ahanztziko zuten sekretua, lerroa, poemaren titulua. baina nik neskatilok maite ditut nik aurkitu ezin dudana aurkitu zutelako, [...]

Liburua: *Hezurrezko xirulak* (Elkar, 1991).
Itzultzailea: Joseba Sarrionandia.

tuztion batik bat: bertsoen mozketari. *Claims for Poetry* lanean jaso zituen horren gaineko azalpenak (1982): «Erreminta bakar batek ere ezin du erdietsi bertso mozketari egoki batek bezain efektu sotil eta zehatzik», adibidez. Ausart, kritikatzeko askok ez zekitela hori: «Metrikarik gabeko forma garaikideetan idazten duten poetak entzutekuenek apenas duten bertsoaren gaineko ideiarik, eta nahasi egiten dute». Hark aise hartu zion neurria: «Mozketa bat koma erdi bat da».

Lezioak ere utzita

Levertovenak ez ziren aurpegiratzeko soilak, eta ariketak proposatzen zituen esandakoak argudiatzeko: «Hartu idatzitako olerkia, eta prosa bihurtu. Ondotik, bilakatu berriz poema, baina egin mozketari esaldiaren beste parte batean. Irakurri, eta, orain, atera ondorioak». Partiturekin alderatzen zituen olerkien egiturak.

Hogeitik gora poesia liburuki argitaratu zituen, bai eta zenbait saiakera eta itzulpen lan ere. *Sands of the Well* da bizirik zen artean argitaratutako azken lana; 1996an kaleratu zuen. Handik urtebetera hil zen idazlea, 1997an, linfoma batek joxta. Zendu ondotik, haren lanekin ondutako bi olerki bilduma ere eman dituzte.

Konplexutasuna azalera

Irati Majuelo

Aurreko Bertsolari Txapelketa Nagusian, 2017an, bertso gogoangarriak kantatu zituen Maialen Lujanbiok Irungo finalurrekoan. Kartzelako ariketan «Dena ondo zihoa argia piztu den arte» gaiari erantzunez, harridura eta zirrara sorrarazi zizkion bertan zen publikoari zein ondoko egunetan Internet eta telebista bidez zabaldu zen bideo birala ikusteko aukera izan zutenei. Horietariko bat izan zen Jexux Eizagirre, eta hunkituta, bertso horiek zuten potentzialaz jakitun, istorio bat sortzeko proposamena egin zion Ainara Azpiazu Axiplu ilustratzaile eta komikilariari. Egun hartan piztu zen txinpartaren emaitza da *Utzi azalari* nobela grafikoa, Hernaniko Dobera euskara elkartearen bitartez argitaratu dena.

Gau bateko sexu enkontra

deskribatu bazuen Lujanbiok, pertsona ez-bitar baten bizipenetik kontatua, Axiplu-k arnasa luzea eman dio istorioari. Izan ere, bertsoak oinarri baditu ere, nobela grafikoa ez da soilik eszena horretara mugatzen, eta, hala, pertsonaia gehitu eta bakoitzari berezko ibilbide eta ezaugarriak eman dizkie. Aurretik bertsolariak sortutakoa bere horretan beste diziplina batera lekualdatzea

'Utzi azalari'

Egilea: Ainara Azpiazu Aduriz, Axiplu.
Argitaletxea: Dobera Elkartea.

Seinaleetako zakurra

HAUR ETA GAZTE LITERATURA

Imanol Mercero

Ipuin ilustratua da, testu laburrekoa eta ilustrazio oso esanguratsuekin egituratua.

Bertan, Kixkur txakurraren zorigaitza zein den kontatzen digu narratzailearen rola jokatzen duen elefante batek. Kixkurren neba *Pintto-Pintto* abestiko Pintto izanik, haren itzalean bizi da. Tamalez, neba ez da abestian irudikatzen den animalia jostalaria, baizik eta alferra eta umore zakarrekoa. Kontakizunaren amaierarako, ordea, Kixkurren egoera aldatzen ikusten dugu, eta oreka berria nola ezartzen den.

Testuak narratzaile ahots eraginkorra eskainita ere, ilustrazioek zeregin handia dute. Irudien bidez ezagutzen ditugu anai-arreben izaera eta aldarreak, iru-

dien bidez argitzen dira gertakarien zehaztapenak, eta irudien bidez eraikitzen dira umorezko gogohienak.

Jakingarri gisa, Wikipediari esker badakigu *Pintto-Pintto* kanta Zaldibiako Emilio Txurruka txistulariari entzunda grabatu zutela Kixki, Mixki eta Kaxkamelon pailazoek 1975ean, eta ospetsu bihurtu. Jatorriari dagokionez, Jose Inazio Ansorenak XIX. mendeko haur kanta bilduma alemaniar batean topatu omen du doinua.

'Kixkur Pinttoren arreba'

Idazlea: Iñigo Astiz. **Ilustratzailea:** Mikel Navarrete. **Argitaletxea:** Elkar.

ekidin du, beraz, esanahi zabalago emanez lanari. Horiek horrela, bi protagonista nagusi aurkezten ditu liburua, Elene eta Mikel, beste lagun batzuekin batera *Sugegorri* fanzinearen prestatzen aritu direnak, eta gau batez elkarrekin sexua edukitzen dutenak.

Interesgarria da pertsonaien karakterizazioa, sarritan literaturan pertsonaia trans edota ez-bitarrak irudikatzen baitira hori baita bezala euren ezaugarri bakarra, identitate eta izaera horrek soilik definituko balitu bezala. Nobela ilustratu honetan, berriz, Elene pertsona trans edota ez-bitarra izateaz gain, Arte Ederretako ikaslea ere bada, lagunez bizi da, gustuko du parrandan ateratzea, fanzine bat sortzen ari da, komikigile kutunak ditu, artean islatzen den gorpuzkera homogeneoak kezkatzen du... Finean, pertsonaia erreal bat da, bere konplexutasunean. Horrek ez du esan nahi istorioan agertoki ideal bat erakusten denik, Elenek iraganean esperientzia txarrak edota hutsalak izan baititu sexuan, eta hori ere agerian geratzen da, gizartean gorputz ez-normatiboko dagoen pentsamendu zurruna azalaraziz.

Autoreak baliabide berbera erabili du Mikelekin: ez da pertsonaia laua, baizik eta kezka eta grinak dituen gizona, bereizgarri jakinak dituen pertsona. Besteak beste, baserrian bizita aitarekin, familia erlijiosoa edo tradizionala du, poesia idaztea atsegin du, lotsatia da eta maite du naturarekin harremanetan egotea. Bi pertsonaien ezaugarritze aberatsak ahalbidetzen du nobelak amaiera itxirik ez izatea; Elenekin bizitakoak zer baitaiz gaur ahanzturan edo indiferentzian galtzen uzten ez duena. Nobela osoan zehar ageri da, halaber, sugearren figura, bi protagonisten eraldaketaren metafora modura funtzionatzen duena.

Bestalde, aipatu beharra dago nobela grafikoak eskaintzen dituen baliabideei zukua atara diela Axiplu-k. Irudiari protagonismoa emanik, hitz gutxirekin lortzen du istorio konplexu eta interesgarria osatzea, eta horretarako bere egiten du onomatopeien, keinu txikien edota koloreen adierazgarritasuna.

Zenbat buru?

HAUR ETA GAZTE LITERATURA

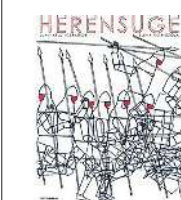
Imanol Mercero

Euskal herrietako ipuin markarekin, ipuin tradizionalak berreskuratzeaz ekin zion Juan Kruz Igerabidek 2017an. Lau liburuki osatuak zituen, ezaugarrien arabera multzokatuak (laminak, krudelak...). Orain, bosgarrena plazaratu du, herensugeak gai hartuta. Aurrekoekin alderatuta liburuaren diseinua erabat desberdina da, baina helburua mantentzen du.

Sei testuko sorta biltzen du eta, gaia euskal tradizioan urria izanik, dagoen gehientsuena erretatatu du. Liburuaren hirurak, lau eta bosgarren testuek Barandiaran, Azkue eta Webster folkloristen bildumetatik jasoak dirudite, hurrenez hurren, eta tradizioak piztia harrigarri honekin osatutako testu desberdinen sintesi lana egiten dute. Bigarren eta seigarren testuek herensugeen in-

guruan euskaldunok eduki ditugun barne eta kanpo ikuspegiak erretatatzeko asmoarekin (eta abilitadearekin) osatuak dirudite. Lehen testua Igerabideren asmozioa da, kanta-poema jostalarri bat dena, arina, errepikapenean oinarritua.

Guztien artean, eta Elena Odriozolaren ekarpena lagun, esan beharrekoak esan direla dirudi, herensugeei dagokienez.

'Herensuge'

Idazlea: Juan Kruz Igerabide.
Ilustratzailea: Elena Odriozola.
Argitaletxea: Denonarte.